

YANSIMALI YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

İskender Halda Sarıgöz

Gazi Üniversitesi - ANKARA

ÖZET

Yansımali yabancı dil öğretimi dersi planlayanların, verenlerin ve öğrencilerin dersten önceki kuramsal düşüncelerinin, öğretim ve öğrenim anlayış ve inançlarının, izlenen ders planının ve dersteki uygulamaların amaçlara ne kadar uyduğu, eğer gerekiyorsa ne yönde geliştirileceği üzerine yapılacak çalışmaları içerir. Bu yaklaşımı düzenli hale getirmek için, esnek yapıda eksiksiz gözlem ve kontrol listelerinin hazırlanması ve kullanılması izlenebilecek kullanışlı yöntemlerden birisidir. Böyle bir yaklaşım derslerin ve konuların takvime göre planlanmasının yanı sıra hedeflenen kavramların da aynı biçimde planlanması ve öğrenciler tarafından edinilmelerinin izlenmesini kolaylaştırabilir. Yabancı dil öğretiminde yansımalarla göre karar vermek önemlidir. Bunu gerçekleştirebilmek için bir sınıftaki öğretimin ve öğrenimin yansımaları kesinlikle gözlenmeli, değerlendirilmeli ve bulgular gelişim için gerekli değişimin sağlanmasında kullanılmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Yabancı dil öğretimi, yansımali öğretim, ders planlaması, gözlem, değerlendirme

ABSTRACT

Reflective foreign language teaching requires an observation sytem which is used to analyze theoretical considerations, teacher and learner beliefs, the teaching program, and objectives involved in a particular course. In order to analyze these aspects efficiently, complete and flexible checklists and questionnaires should be prepared and used. The reflections must be analyzed and evaluated in order to initiate the development process.

Key Words: Foreign language teaching, reflective teaching, course planning, observation, evaluation

Yabancı dil olarak İngilizce öğretimi çok yaygındır. Eğitim kurumlarının tamamına yakınında İngilizce sınıfları bulunmaktadır. Bu dersler her düzeyde ve çok değişik gereksinimleri karşılamaya yönelik olduğu için çok değişik izlenceler, ders programları ve planları üretilmektedir. Zincirin görünen son noktası öğretmen, öğrenci ve sınıfta yapılanlardır. Genelde her şey sınıfta bitmiş gibi gözükür. Eğitimin derslerden sonra devam eden son parçası sınavlar olarak görülür. Toplam kalite yönetimi akımı her alanda yapılan tüm işlerin gerçek anlamda incelenmesi ve geliştirilmesi anlayışını getirmiştir. Bu bağlamda yabancı dil sınıflarında daha iyi sonuçlar alınması yansımali öğretim ile gerçekleştirilebilir. Yansımali öğretim bir öğretim metodu değildir. Bu akım herhangi bir yabancı dil sınıfında verilen dersin öncesinde ve sonrasında sınıfta yapılan öğretimi etkileyen kişileri ilgilendirir. Başka bir deyişle, yansımali öğretim, dersi planlayanların, verenlerin ve öğrencilerin dersten önceki kuramsal düşüncelerinin, öğretim ve öğrenim anlayış ve inançlarının, izlenen ders planının ve dersteki uygulamaların amaçlara ne kadar uyduğu, eğer gerekiyorsa ne yönde geliştirileceği üzerine yapılacak çalışmaları içerir.

Öğretimin tek yansımalarının sınavlar olduğunu kabul etmek çok yönlü bir düşünce değildir ve öğretimin geliştirilmesi için yeterli olmaz. Öğretimi etkileyen tüm etmenlerin göz önünde bulundurulması gereklidir. Bununla beraber, bu tür çok yönlü ve derinliğine bir inceleme gelişigüzel yapılamaz. Bu yaklaşımı düzenli hale getirmek için, esnek yapıda eksiksiz gözlem ve kontrol listelerinin hazırlanması izlenebilecek pratik yöntemlerden birisidir. Bu tür malzemeler ilk kez hazırlanırken çok emek gerektirse de, sistem yerleştikten sonra fazla çaba gerektirmeden rahatça kullanılabilir.

Bu çalışmada yansımali yabancı dil öğretiminin önemli öğeleri tartışılmakta ve ekte model olarak İngilizce öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının ilk sınıflarda aldıkları Metin Okuma ve İnceleme derslerinde bu tür bir yaklaşım kapsamında kullanılabilcek anket örnekleri sunulmaktadır. Tüm yabancı dil derslerinde ve içerdikleri her konu için bu tür anketler hazırlanıp uygulanabilir.

Öğretmenleri ders verirken izleyen uzmanların değerlendirmeleri onlar için iyi bir dönüt olsa da, bu tür bir değerlendirme sistemini yaygın ve düzenli bir biçime getirmek oldukça zordur. Bu nedenle her öğretmen için en iyi değerlendirme kendi kendine yapabileceği değerlendirmedir. Sınıfta çok etkili olduğu düşünölen yöntem ya da yöntemler bile kullanılsa öğrencilerin bir bölümü başarılı, başka bir bölümü daha az başarılı, bazıları ise başarısız olmaktadır. Bu nedenle dil öğretimi son yıllarda kullanılan yöntemlerin yanı sıra öğrenciye ve öğrenim biçimine de odaklanmaktadır. Belirli bir ders saatinde dışardan gelen bir gözlemciye göre başarısız olan bir sınıf ders öğretmenine ve öğrencilere göre başarılı sayılabilir. Sonuçta, sınıfta yapılanlar herkes tarafından aynı biçimde değerlendirilmez.

Richards ve Lockhart (1994:6) dil öğretilen her sınıfta ve derste not edilmesi gereken ve gelecekte sınıflarda daha iyi yabancı dil ortamı yaratılmasında kullanılabilcek olaylar geçtiğini belirtmektedir. Öğretmenler çoğu zaman o gün derste yapılacak diğer çalışmaları yetiştirme uğraşı içinde bu olayların yansımaları ile pek ilgilenmezler. Bu yansımaları zamanında çeşitli yollarla saptamak yukarda belirtildiği gibi dil öğretim tekniklerini daha da geliştirecek, geleceğe yönelik etkili bir çalışmadır. Bu yaklaşım ders raporları, yazılı ya da görsel olarak çeşitli deneyimlerin kayıt edilmesi, çeşitli anketler düzenlenmesi, gözlemcilerin izlenimlerinin değerlendirilmesi gibi daha bir çok yol kullanılarak gerçekleştirilebilir.

Woods (1996: 19) öğretmenin ya da araştırmacının, öğrencinin bir dersten neler aldığına ilişkin görüşünün öğrencininkinden çok farklı olabileceğini belirtmektedir. Öğrenci kendi dünyası ve gerçekleri içinde öğrenim işlevini sürdürmekte, araştırmacı ise sınıfta ne olduğuna bakmakta ve olanları oldukça yüzeysel olarak görmektedir. Sınıf içi etkinlikler çok boyutlu çalışmalar olduğu için öğretmenlerin yaklaşımı yansımali öğretim açısından daha ayrıntılı ve derinliğinedir. Öğretmen bu etkinliklerin bir anlamda düzenleyicisi, başlatıcısı ve ayarlayıcısıdır. Bir karar alıcı olarak sınıf içi çalışmaları etkileyen en önemli kişi sayılabilir.

Wallace (1996) öğretmen adaylarına yansımali öğretim kavramının kesinlikle verilmesi ve uygulamasının yaptırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bir öğretmen yansımali öğretimi benimsemiş olsa bile bunun nasıl yapılacağını öğrenmelidir. Bu yaklaşımın henüz yaygınlaşmamış ve gelişmekte olması bunu gerektirmektedir. Yansımali öğretimin temeli öğretmenin aynı zamanda araştırmacı olmayı kabul etmesi ve kendi kendisinin araştırmasını yapmasıdır.

Derste yapılanlarla öğretmenin önceden yaptığı ders planlarının ne kadar uyumlu gittiği her türlü yabancı dil öğretimi programının en önemli noktalarından biridir. Aynı programı uygulayan iki sınıf incelendiğinde buralarda birbirinden farklı şeylerin olduğu görülebilir. Bu çoğu zaman oldukça doğal karşılanmalıdır. Öğretmenler sınıflarının yapısı ve o derste ki olaylar doğrultusunda hareket ediyor olabilirler. Bailey (1996) profesyonellerin en önemli özelliklerinden birisinin beklenmeyen durumlarda en iyi olanı yapmaları olduğunu ve bir dersin aslında öğretmen ve öğrenciler tarafından beraberce üretildiğini belirtmektedir.

Yabancı dil öğretmenleri sınıfta her zaman hedef dili kullanmaktadır. Bu kullanım öğrenciye göre ayarlanmalıdır ve öğrenci bunu anlayabilmelidir. Eğer bu iletişimde kopukluk varsa, sınıf içi etkinliklerin yorumlanmasında farklılıklar oluşur ve başka sonuçlar ortaya çıkar. Bu iletişimin niteliği aynı zamanda öğrencilerin olduğu kadar öğretmenlerin de dil öğrenimi ve öğretimine ilişkin görüşlerini etkiler. Yansımali öğretim kontrol listelerinde bu nokta göz ardı edilmemelidir.

Öğrencilerin önceden edindikleri bilgiler dersin planlama ve yürütülme sürecinde kesinlikle dikkate alınmalıdır. Öğrencinin eski bilgisi sunulan yeni bilginin algılanmasına, böylece yeni bilginin işlenip derste kullanılmasına yol açar. Öğrencilerin alıştırmalardaki bilgileri anlamının ötesine geçerek tüm olan biteni yorumlaması ve alıştırmaların neden yapıldığını anlaması gerekmektedir. Başka bir deyişle, yapılanların kendisine uzun vadede neler kazandıracaklarını görmelidir.

Yansımali öğretimin bu anlamda katkılarından birisi; derslerin ve konuların takvime göre planlanmasının yanı sıra hedeflenen kavramların da aynı biçimde planlanması ve öğrenciler tarafından edinilmelerinin izlenmesinin kesinlikle sağlanmasıdır. Bu nedenle ders hazırlama sürecinde bu iki tür planlama birbiri ile ilişkili ve eş zamanlı olarak geliştirilmelidir.

Zamansal planlama, ders saatlerinin ve işlenecek bölümlerin günlük, haftalık, dönemlik ve yıllık olarak ders programına yerleştirilmesini içerir. Kavramsal planlama ise, programda verilen bölümlerin ve konuların içindeki bilgiler, bunların birbiri ile oluşturduğu bütünsel örgü, bunların işlenmesi sonucu gelişecek kavramlar ve hedef dil kullanımına yönelik davranışlar gibi noktaları içerir. Bunun yanı sıra her sınıftaki öğrenci gurubunun bilgi ve kavrama düzeyine göre yapılacak ayarlamalar gene bu planlama içerisinde yer alır.

Kağıt üzerinde zamansal planlama gibi en ince ayrıntısına kadar görünmese de, öğrencilerin, sınıfların hatta öğretmenlerin genelde birbirinden farklı yapıda olması kavramsal planlamayı ön plana çıkartmaktadır. Bununla beraber yukarıda belirtildiği gibi ikisi de birbiriyle uyum içinde hazırlanmalı ve birbirlerini destekleyecek biçimde yürütülmelidir. En iyi sonuç dönem sonuna tüm bölümlerin işlenerek ve öğrenilerek gelmesidir. Öğretimin burada tartışılan türde yansımaları bunun başarılmasında önemli rol oynayabilir.

Bütün bu planların ve derste yapılanların öğrenciye amaçlanan bilgileri ve kavramları öğreteceği kesin değildir. Öğrenciler bunları kendi değerlendirmeleri ile anlamlı hale getirmeleri ve almaları amaçlanır. Bu durumda öğrenimi rastlantıya bırakmamak için öğrencilere dönem başında zamansal plan ve kavramsal plan bir bütünsellik içinde anlatılmalı ve öğrenilecek kavramların işlenecek bölümlere nasıl dağıldığı, alıştırmaların en geniş kapsamlısından en küçüğüne kadar nasıl yerleştirildiği, dersin amacına nasıl ulaşılacağı gösterilmelidir. Dersin amaçlarının öğretmenler tarafından da çok açık yorumlanabilmesi gerekir. Bu konuda öğretmenler arası ayrımlar görülebilir. Tüm bu ayrıntılar geliştirilecek yansımali öğretim anketleri ya da kontrol listeleri ile gözlenerek öğretimin amacına ulaşması daha kolaylaştırılabilir.

Yansımalarla göre karar vermek öğretmenin en önemli becerilerindendir. Bu çalışmada söz konusu olan uyum planlananların sınıfta doğru kararlarla uygulanması ve birbirine bağlanması ile oluşur. Öğretmenlerin kararlarını dersi planlayanlar, öğrenciler ve kitaplar birinci derecede etkiler. Öğretmenin

yabancı dil öğretimine ilişkin görüşleri de karar verme sürecinde baskın etkenlerdendir. Kararları değiştiren diğer bir etken ise, dersin işleniş sırasında ortaya çıkan gereklilikler ve bunlara bağlı yapılacak eklemeler, çıkartmalar ya da değişikliklerdir. Bunları dersin planlama döneminde görebilmek çoğunlukla imkansızdır.

Öğrencilerin yeteneklerinin öğretmenler tarafından bireysel ve toplu olarak algılama ve uygulama açısından iyi incelenmesi ve bunun zamansal ve kavramsal planlara yapılacak eklemeler ya da çıkarmalar yoluyla uygulamaya yansıtılması gereklidir. Bu tür köklü düzenlemelerin yanı sıra, sınıfta ani kararlar almak öğretmenin karşılaştığı durumlardandır. Bu tür kararlar aynı dersi ya da konuları önceden vermiş öğretmenler tarafından daha kolay verilebilir. Deneyimleri onlara söz konusu bölümlerin ya da konuların hangi tekniklerle daha iyi işlenebileceği, ne tür sorunlar çıkabileceği, zamanın en iyi nasıl kullanılacağı gibi birçok noktada kolay hareket edebilme yeteneği sağlar. Bu özellik yabancı dil derslerinde öğretim ve öğrenimde sorunların çıkması ve dersin planlandığı gibi yürümemesi durumunda daha önem kazanır. Yabancı dil öğretmen adaylarına öğretim esnasında ortaya çıkan aksamalarda hızlı karar verebilme alıştırmaları yaptırılmalıdır. Bu özellik öğretmenlerin deneyimleri arttıkça daha gelişip kendi kendine işler duruma gelebilir. Bu tür karar almada en önemli etmenler öğretmenin deneyimi, kitaplara ve diğer ders araçlarına alışıklığı, öğrencilerini ne kadar tanıdığı ve kişisel olarak değişiklikler yapabilme gücüdür.

Öğretmenler birbirlerinden farklıdır. Aynı durum öğrenciler içinde geçerlidir. Yabancı dil sınıfları çoğunlukla birbirinden farklı dil öğrenim geçmişi ve yetenekleri olan öğrencilerden oluşur. Bunlar hedef dili olabildiğince gerçeğine yakın bir dil ortamında iletişim yoluyla öğrenmeye çalışırlar. Bireysel farklılıklardan ötürü onları tek çizgi üstüne getirmek oldukça zordur. Bu nedenle amaçlarına ulaşmak için ne yapmaları gerektiğini ve onların sınıfta ne yaptığı açıkça tartışılmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için bir sınıftaki öğretimin ve öğrenimin yansımaları kesinlikle gözlenmeli, değerlendirilmeli ve bulgular gelişim için gerekli değişimin sağlanmasında kullanılmalıdır. Bu değişim öğretilmekte, öğrencilerde, ders planlarında ve araçlarında olabilir. Gereksinimlere göre benimsenen bazı tekniklerin değiştirilmesi ya da geliştirilmesi kaçınılmaz olabilir. Buna bağlı olarak ilgililerin sınıf içi yabancı dil davranışları zincirleme olarak değişebilir. Başka bir deyişle, dersin yansımaları onların kendilerini görmesini sağlar. Böylece herkes göremediği iyi ve zayıf yönlerini görerek olumlu değişikliklere yönelebilir. Bu göz ardı edilmemesi gereken bir olgudur; çünkü kişisel özellikler yabancı dil derslerini en az kullanılan yöntemler ve ders araçları kadar etkiler.

EK

Metin Okuma ve İnceleme dersi İngilizce bölümlerinin hiç değişmeyecek temel derslerindedir. Bu derste öğrenciler okulda ve okul dışında onlarca okuma parçası, kısa hikaye ve roman okumaktadır. Aynı zamanda onlara birçok okuma becerisi ve yabancı dilde okuma ile ilgili kavramlar öğretilmektedir. Yukarıda tartışılan yansımali yabancı dil öğretimi genel çizgileri doğrultusunda öğretmenlerin kendilerine uygulayabilecekleri ve öğrencilere uygulanacak bazı örnek anket soruları aşağıda verilmiştir. Bu sorular dönemin başlarında kullanılacak biçimde düzenlenmiştir. Geçmiş zamanda yazılarak ya da yeniden düzenlenerek dönem sonunda da kullanılabilir.

Öğretmen Anketi

- İngilizce okuma dersi verirken hangi temel dil öğretim yaklaşımı beni etkilemektedir?
- Neden bu yaklaşımı benimsiyorum?
- Öğretmen olarak okuma dersindeki rolüm nedir?
- Ders işleme yöntemimi ve dersin genel ilkelerini öğrencilerime nasıl anlatabilirim?
- Öğrencilerim okumanın genelde düşünüldüğü gibi pasif değil son derece aktif bir ana beceri olduğunu düşünüyorlar mı?
- Öğrencilerimin okuma derslerinde yapması gerekenler nelerdir?
- Kullanılan kitaplar amaca uygun mudur?
- Kullanılan kitaplar kişisel öğretim ilkelerime uygun mudur?
- Kitaplardaki bölümler ve içerdikleri alıştırmalar yeterli midir?
- Kitapta verilenlere eklenecek ya da çıkartılacak bölümler var mıdır?
- İngilizce okuma dersinde hangi teknikleri kullanacağım?
- Öğrenci öğretmen ve öğrenciler arası ne tür bir iletişim yaratmak istiyorum?
- İngilizce okuma dersinin genel anlamda İngilizce öğrenmeye katkısı ne olacaktır?
- Sınıftaki öğrencilerimin İngilizce öğrenim geçmişleri onlara neler sağlamaktadır?
- Kullanılan kitaplarda kullanılan dil ve sınıfın İngilizce düzeyi birbirlerine uygun mudur?
- Kitaplar öğrencileri çalışmaya itecek biçimde eğlenceli ve zorlayıcı mıdır?
- Öğrencilerimin İngilizce öğrenimine ilişkin inançları nelerdir?
- Derste öğrencilerimin bireysel düzeylerini ve gereksinimlerini nasıl göz önünde bulundurabilirim?
- Öğrencilerimde ne tür okuma becerilerinin gelişmesini istiyorum?
- Derste öğrencilerimin neler yapmamasını istiyorum?
- Değişik yapıdaki metinlere değişik yaklaşımları gerektiğini öğreniyorlar mı?
- Okudukları parçaya göre hangi okuma beceri ve stratejilerinin uygun olduğunu belirleyip, esnek biçimde kullanabiliyorlar mı?
- Öğrencilerimin okuma hızları istenilen düzeyde midir?
- Öğrencilerim okuma hızlarını artırmaya yöneliyorlar mı?
- Sesli okumanın genelde örnek oluşturmaya yönelik olduğunun ve sessiz okumanın anlamaya yönelik olduğunun ayırımına varıyorlar mı?
- Derste okuma becerisi zayıf olan öğrencilere yaklaşımım nasıl olmalıdır?

- Öğrencilere rollerini açıkça nasıl anlatabilirim?
- Sınıfım öğrenci merkezli İngilizce öğretimine yatkın mıdır?
- Öğrenci merkezli İngilizce öğretiminin ilkelerini açıkça anlatmam gerekli midir?
- Öğrencilerimin kelime dağarcığını en iyi nasıl geliştirebilirim?
- Öğrencilerim kelimelerin anlamını tahmin etmeye çalışıyorlar mı?
- Anlama ulaşmak için metindeki ip uçlarını bulmaya çalışıyorlar mı?
- Kelimelerin ek ve köklerinden yararlanıyorlar mı?
- Birinci anlam dışında kullanılan kelimeleri inceleyebiliyorlar mı?
- Ne zaman sözlük kullanmaları gerektiğini biliyorlar mı?
- Kelime, cümle ve metin düzeyinde yapısal zorlukları aşabiliyorlar mı?
- Genel anlam için ön okuma yapıp metindeki başlık dahil tüm bölümleri hızlıca inceliyorlar mı?
- Yazarın tekniğini ve paragrafları nasıl düzenlediğini algılıyorlar mı?
- Öğrencilerim ana fikir çıkarmaya yöneliyorlar mı?
- Metindeki benzetme, genelleme, sınıflama, fikirlerin sırası gibi önemli noktalara dikkat ediyorlar mı?
- Metindeki gerçekleri kavrayabiliyorlar mı?
- Metindeki imaları anlayabiliyorlar mı?
- Yazarın metindeki yargılarını anlıyorlar mı?
- Bütün bunları birbirinden ayırabiliyorlar mı?
- Satır aralarını okuyabiliyorlar mı?
- Metindeki bilgileri, tartışmaları ve varılan sonuçları yorumlayıp, değerlendirebiliyorlar mı?
- Üniversite düzeyindeki metin okuma ve inceleme çalışmalarının ve derslerinin en son amacının eleştirel düzeye gelebilme olduğunu biliyorlar mı?

Öğrenci Anketi

- İngilizce derslerindeki rolünüzü tam olarak biliyor musunuz?
- Okuma dersindeki rolünüzü biliyor musunuz?
- Bu ikisi arasındaki nasıl bir ilişki vardır?
- Sınıftaki rolünüze ilişkin tepkileriniz nelerdir?
- Öğrenci merkezli öğretimi benimsiyor musunuz?
- Sınıf içindeki iletişime katılarak İngilizce öğrenmeye uyum gösteriyor musunuz?
- Bu tür bir iletişim okuma derslerinde oluşturulabilir mi?
- Üstünde durulan metin okuma inceleme dersinin temel kavramlarını sizin için yeni midir?
- Okuma dersinin ana hedefi ve amaçları nelerdir?
- Sesli ve sessiz okuma arasındaki ayrım nedir?
- Bu derste hangi okuma becerilerinin edinilmesi amaçlanmaktadır?
- Bu derste sunulan okuma becerilerinin ve stratejilerinin İngilizce metinleri okurken nerede ve nasıl devreye gireceğini belirleyip kullanıyor musunuz ?
- Okuma kitabınızdaki alıştırmalar bu becerileri geliştirmeye yönelik midir?

- Metinlerdeki kelimelerin anlamlarını sözlüğe bakmadan tahmin edebilme becerisini geliştirebilmek için çaba harcıyor musunuz?
- Bilmediğiniz kelimelerin anlamlarına ulaşmak için metinlerde ne tür ipuçları bulup değerlendirebiliyorsunuz?
- Metindeki bazı kelimelerin anlamını bilmeseniz de okumaya devam etmek sizce önemli midir?
- Metindeki bazı anahtar kelimelere özellikle dikkat ediyor musunuz?
- Kelime dağarcığınızı geliştirmek için neler yapıyorsunuz?
- Bu çabalarınız sonucu kelime dağarcığınız istediğiniz gibi zenginleşiyor mu?
- Okuma hızınızı artırmak için neler yapıyorsunuz?
- Kelime, cümle ve metin düzeyinde karşılaştığınız yeni yapısal öğeleri öğrenmeye çalışıyor musunuz?
- Metindeki gerçekler, imalar ve yargıları birbirinden nasıl ayırıyorsunuz?
- Metindeki, gerçekler imalar ve yargıları birbirinden ayırmak neden gereklidir?
- Okuduğunuz İngilizce metinleri anlamamanın ötesinde yorumlama ve eleştiri yapabilme becerisinin öğreniminize ne tür katkısı olabileceğini düşünüyorsunuz?

KAYNAKLAR

- Bailey, K. M. 1996, The Best Laid Plans: Teachers' In-Class Decisions To Depart From Their Lesson Plans, Voices From The Language Classroom, Editörler Kathleen M. Bailey ve David Nunan, Cambridge, Cambridge University Press, Sayfa: 15-40.
- Doff, A. 1988, Teach English-A Training Course for Teachers-Trainers' Handbook, Cambridge, Cambridge University Press.
- Richards, C. J. ve Lockhart, C. 1994, Reflective Teaching In Second Language Classrooms, Cambridge, Cambridge University Press.
- Ur, P. 1996, A Course in Language Teaching-Practice and Theory, Cambridge, Cambridge University Press.
- Wallace, M. 1996, Structured Reflection: The Role Of The Professional Project in Training ESL Teachers,
- Teacher Learning In Language Teaching, Editörler Donald Freeman ve Jack C. Richards, Cambridge, Cambridge University Press, sayfa: 281-294.
- Woods, D. 1996, Teacher Cognition In Language Teaching, Cambridge, Cambridge University Press.